

Orta Vadeli Program (OVP) Nedir, Neyi Amaçlar ve 20. OVP

Cumhurbaşkanlığı'nca imzalanan Orta Vadeli Program (OVP) 5 Eylül 2024 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yirmincisi uygulamaya konan programda Orta Vadeli Program'ın (OVP) tanımı şu şekilde yapılmaktadır: Orta Vadeli Program, makro politikaları, ilkeleri, hedef ve gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri, toplam gelir ve gider tahminlerini, bütçe dengesi ve borçlanma durumu ile kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarını içeren ve merkezi yönetim bütçe hazırlama sürecini başlatan TEMEL POLİTİKA BELGESİDİR.

Bugüne kadar yapılan yirmincisi yapılan OVP temel politika belgesinin ilki Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 31.05 2005 tarihinde hazırlanmış ve Bakanlar Kurulu Kararı ile 25831 sayılı 2. Mükerrer Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kararın altında Cumhurbaşkanı olarak Ahmet Necdet Sezer'in, Başbakan olarak Recep Tayyip Erdoğan'ın, Maliye Bakanı olarak Kemal Unakıtan'ın, Hazine'den Sorumlu Devlet Bakanı olarak Ali Babacan'ın ve diğer bakanların imzası bulunmaktadır.

DPT'nin 2011 yılında Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesi ile (ki ilk bakanı Cevdet Yılmaz'dır) OVP, Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nın Mali Kontrol Daire Başkanlığı tarafından hazırlanmaya başlanmış, 2018 yılında da Kalkınma Bakanlığı'nın, Maliye Bakanlığı Mali Kontrol Daire Başkanlığı ile birleştirilerek Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'na dönüştürülmesi üzerine OVP, Cumhurbaşkanı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanıp Cumhurbaşkanı tarafından onaylanıp Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmeye başlanmıştır.

OVP'nin temeli, 2005 tarihli 2006-2008 dönemini kapsayan birinci OVP'ye dayanmakta ve programın giriş bölümünde şöyle denilmektedir: 2006-2008 dönemini kapsayacak şekilde hazırlanan bu program, kamu ve özel kesim için öngörülebilirliği artıracak bir yol haritası niteliğindedir ve son yıllarda sosyal ve ekonomik alanda sağlanan gelişmelerin daha sağlam bir zeminde sürdürülmesi suretiyle güven ve istikrara katkıda bulunacaktır. Dinamik yapı arzeden ve üç yıllık perspektife sahip olan Program, yıllık uygulamaların sonuçları ve genel şartlardaki değişimler dikkate alınarak, her yıl yenilenecektir.

Diğer yandan yine 1. OVP'nin "Temel Amacı" aynı Programda: "Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda, toplumun tüm kesimlerinin gözetildiği ve ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasının hızlandırıldığı bir ortamda, insanımızın yaşam kalitesini yükseltmek OVP'nin temel amacıdır" şeklinde belirtilmektedir.

5 Eylül 2024'te yayınlanarak yürürlüğe giren 20. OVP'nin amacı ise OVP'nin 24. sayfasında şu şekilde açıklanmaktadır: Program döneminde sürdürülebilir büyümenin sağlanması için kademeli olarak enflasyonun tek haneli seviyelere düşürülmesi, yapısal reformlarla verimliliğe dayalı üretim ve istihdamın artırılması temel amaçtır. Bu dönemde talep koşullarının enflasyona düşürücü yönde etki yapması sağlanırken, arz yönlü büyüme dinamikleri güçlendirilecektir.

Biri ilk, diğeri son olan iki OVP arasında görüldüğü üzere iki uç hedef ve amaç bulunmaktadır. İlk OVP, Avrupa Birliği'ne girmeyi hedefleyerek, ekonomik ve sosyal kalkınma eşliğinde insanımızın yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlarken, son hazırlanan 20. OVP, enflasyonu tek haneli rakamlara düşürerek yapısal reformlarla üretim ve istihdamın artırılmasını temel amaç olarak görmekte ve enflasyonu düşürmeye odaklanmaktadır. Demek ki 2005 ile 2023 arası dönemde enflasyon kontrolden çıkmış ve yapılan 20. OVP, enflasyonla mücadeleye endekslenmiştir.

Diğer yandan OVP süreç içerisindeki gelişimini teknik açıdan izlemek için de şunları ifade etmekte yarar görüyoruz. İlki 13 sahifede bir tablo ek içerecek şekilde hazırlanan OVP'nin 2024 yılındaki yirmincisi 100 sahifede, 1- Dünya ve Türkiye Ekonomisinin Analizi, 2- Makro Hedefler ve Politikalar ile 3- Ek: Temel Ekonomik Göstergeler, Kamu Kesimi Ödenek Teklifleri İle Programın Takvimlendirilmesi olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

2005 yılında yayınlandığında OVP'nin, Kalkınma Planı'nın yerini alacağı şeklinde tartışmalardan, "OVP'nin dinamik bir yapı arzettiği ve genel şartlardaki değişimler dikkate alınarak her yıl revize edilerek yeniden yazılacağı" ibaresi dikkate alınarak vazgeçilmiştir.

Ancak, OVP'nin bu dinamik yapısı ve gerçekleşecek değişimler ışığında yeniden yazılacağı ilkesinin, OVP'lerin yanlış yorumlanmasından sakınmak için sürekli göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Nitekim program yazıcı ve yapıcı şunu amaçlamaktadır: Yürütme Erki (Hükümet) önümüzdeki yıl içerisinde sağlayacağı gelirler ile (vergi-bütçe) yapmayı düşündüğü harcama ve yatırımları, cetvellerle desteklenmiş yazılı doküman ile açıklamaktadır ve yazılı doküman bir niyet beyanıdır, yol haritasıdır, ekonomik erkin bu niyet beyanını ve yol haritasını kamu ve özel kesim dikkate almalıdır. Hedefler tutturulmaya çalışılacaktır, ama hedeflerde sapma olabilir, bu saptalarda izleyen yıl hazırlanacak OVP'de göz önüne alınarak revize edilecektir.

2024 YILI (2025-207) OVP'NİN, TÜRK EKONOMİSİ HAKKINDA ANA SAPTAMALARI

-2024 yılı için öngörülen %4 oranındaki milli gelir büyümesi, makroekonomik politikalarındaki sıkı duruşun etkisiyle tahmin edilenin altında gerçekleşerek %3,5 oranında gerçekleşebilir.

-2024 Haziran ayında dezenflasyon süreci başlamış enflasyonda düşüş sürecine girilmiştir.

-2024-2026 OVP'de alınan tedbirler ile ülke kredi risk primi(CDS) 100 baz puan düşmüş ve 2023 yılı itibariyle 703 olan ülke risk primi 276 seviyesine inerek ülkemiz kredi notu pozitif olarak kaydedilmiştir.

-Türkiye, 2021 yılında girdiği, gelişmiş 7 ülkenin -G7- 1991 yılında kara paranın aklanması ile mücadele için kurdukları FAFT'ın (Financial Action Task Force) Gri Listesi'nden 28.06.2024 tarihinde çıkmıştır. Yani, Türkiye üç yıl boyunca uyuşturucu, eroin ve silah satışı ile insan ticareti yapılarak kazanılan paranın aklandığı "Narko Devlet" olarak tanımlanmış ve 19. OVP uygulamaları ile bu sıfattan kurtulmuş, bu da 20. OVP'de belirtilmiştir (OVP-Shf:3).

-Türkiye ekonomisi 2023 yılında %5,1 büyüme kaydetmiştir.

2023 yılında;

- işsizlik öngörülerin de ötesinde ve yaşanan depreme rağmen % 1 azalarak %9.4 oranında,

- Tüketici fiyat enflasyonu %64,8 oranında,

-İhracat 255.6 milyar dolar, turizm gelirleri 49.5 milyar dolar, ithalat 362 milyar dolar ve cari işlemler açığı 45 milyar dolar olarak, gerçekleşmiştir.

-Finansal istikrarı sağlamak ve döviz kurunu kontrol altında tutmak için heterodoks politikaların ürünü olan ve ekonomiye 2022 yılında 165 milyar 382 milyon TL ve 2023 yılında 892 milyar 903 milyon TL olmak üzere, iki yılda toplam 1 trilyon 58 milyar 285 milyon TL yük getiren "Kur Korumalı Mevduat" uygulamasından kurtulmak için çabalar yoğunlaştırılmış, toplam mevduat içerisinde 3.4 trilyon TL ile %68,5 oranında yer işgal eden KKM, Ağustos 2024 tarihi itibariyle 1,6 trilyon TL'ye geriletilerek toplam mevduat içerisindeki payı %46,4'e düşürülmüştür. KKM ekonomiye yük getirmenin haricinde, finansal ve fiyat istikrarının sağlanmasına karşı herhangi bir olumlu katkı sağlamadığı da zımnen belirtilmiştir. (OVP-Shf:20)

-Türk Bankacılık Sisteminin rasyoları 2022-2024 arası dönemde Uluslararası Bankacılık Sistemi rasyolarının üzerinde seyretmiş özellikle sermaye yeterlilik rasyosu %18,8 gerçekleşme ile uluslararası standart olarak kabul edilen %8'in üzerinde oluşmuştur.

-Şubat ayında Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremin ekonomiye getirdiği yükün haricinde emekliliğe hak kazanma koşullarına yönelik düzenlemeler ve ücret artışları (her ikisinin de 2023 seçimlerine yönelik yapıldığı bilinen gerçekliktir) bütçeye ciddi bir yük getirerek, bütçe büyüklüklerinin revize edilmesine sebep olunmuş, bütçe açığının GSMH'ye oranınının 2023 te %5,2 olarak gerçekleşmesine neden olarak enflasyonu yükseltici bir etki yapmıştır.

20. OVP'İN MAKRO HEDEF VE POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2025-2027 dönemini kapsayan 20. OVP aşağıda belirtilen, makroekonomi dahilindeki ana konularda kendisine hedefler koyup politikalar üretmiş, önemli reformları takvime bağlayıp cetvellerle destekleyerek doküman haline getirmiştir.

- 1-Büyüme,
- 2-İstihdam
- 3-Fiyat İstikrarı
- 4-Ödemeler Dengesi
- 5-Finansal İstikrar
- 6-Kamu Maliyesi
- 7-İş ve yatırım ortamı

Yukarıdaki ana başlıklar hakkında üretilen politika ve hedefleri, OVP ekinde belirtilen ve aşağıda sunulan Temel Ekonomik Büyüklükler tablosunu göz önüne alınarak irdelenmiştir.

Tablo 1.1: Temel Ekonomik Büyüklükler

	2023	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
BÜYÜME					
GSYH (Milyar TL, Cari Fiyatlarla)	26.546	44.218	61.540	72.915	83.132
GSYH (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	1.130	1.331	1.465	1.642	1.774
Kişi Başına Gelir (GSYH, Dolar)	13.243	15.551	17.028	18.990	20.420
GSYH Büyümesi ⁽¹⁾	5,1	3,5	4,0	4,5	5,0
Toplam Tüketim ⁽¹⁾	11,9	3,0	3,2	3,8	4,3
Kamu ⁽²⁾	4,8	2,2	2,3	2,9	3,9
Özel ⁽²⁾	12,7	3,2	3,4	4,0	4,4
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı ⁽¹⁾	8,4	3,0	3,5	4,2	4,7
Kamu ⁽²⁾	13,8	2,7	3,7	8,1	8,7
Özel ⁽²⁾	7,7	3,0	3,5	3,6	4,2
Toplam Yurtiçi Tasarruf / GSYH	26,5	27,0	27,8	28,2	29,0
Kamu	1,4	0,4	0,9	1,0	1,4
Özel	25,1	26,6	26,9	27,2	27,6
Toplam Tasarruf - Yatırım Farkı / GSYH ⁽³⁾	-3,4	-1,6	-2,0	-1,6	-1,3
Kamu	-2,6	-3,4	-2,3	-2,3	-2,1
Özel	-0,8	1,7	0,3	0,8	0,8
Toplam Nihai Yurtiçi Talep ⁽¹⁾	11,1	3,0	3,3	3,9	4,4
Net İhracatın Büyümeye Katkısı	-3,1	1,0	0,2	0,2	0,3
İSTİHDAM					
Nüfus (Yıl Ortası, Bin Kişi) ⁽⁴⁾	85.326	85.592	86.026	86.447	86.856
İşgücüne Katılma Oranı (%)	53,3	54,5	55,0	55,5	56,0
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	31.632	32.668	33.200	34.098	34.941
İstihdam Oranı (%)	48,3	49,4	49,7	50,4	51,1
İşsizlik Oranı (%)	9,4	9,3	9,6	9,2	8,8
DIŞ TİCARET (GTS)					
İhracat (GTS tanımlı, fob) (Milyar Dolar) ⁽⁵⁾	255,6	264,0	279,6	296,1	319,6
İthalat (GTS tanımlı, cif) (Milyar Dolar) ⁽⁵⁾	362,0	345,0	369,0	390,6	417,5
Ham Petrol Fiyatı - Brent (Dolar/Varil)	82,5	84,9	83,8	81,4	79,6
Enerji İthalatı (Milyar Dolar)	69,1	69,4	71,9	72,8	74,5
Dış Ticaret Dengesi (GTS tanımlı, Milyar Dolar) ⁽⁵⁾	-106,3	-81,0	-89,4	-94,6	-97,9
Dış Ticaret Hacmi / GSYH (%) ⁽⁵⁾	54,7	45,8	44,3	41,8	41,6
CARİ İŞLEMLER DENGESİ					
Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)	55,9	59,6	63,6	68,7	74,1
Seyahat Gelirleri (Milyar Dolar)	49,5	53,0	56,1	61,5	66,4
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-45,0	-22,0	-28,6	-25,6	-22,6
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-4,0	-1,7	-2,0	-1,6	-1,3
Altın Hariç Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-19,3	-10,0	-15,8	-17,1	-16,8
Altın Hariç Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-1,7	-0,8	-1,1	-1,0	-0,9
ENFLASYON					
GSYH Deflatör Artışı, % Değişme	68,2	60,9	33,9	13,4	8,5
TÜFE Yıl Sonu, % Değişme	64,8	41,5	17,5	9,7	7,0

1-Büyüme:

20. OVP yapıcısı, program döneminde büyüme politikasının, dezenflasyon sürecini desteklemek üzere potansiyel seviyesinin üzerine çıkmayacak şekilde düzenlendiğini yazdıktan

Sonra, amaca ulaşmak için neler yapılacağını ana başlıklar halinde özetle şöyle açıklamıştır.

-Sanayide teknolojik yenilenme ve yapısal dönüşüm esas alınarak dış pazarlarda rekabet gücü etkili bir şekilde artırılabacaktır.

-Ar-Ge temelli yatırımlar ve girişimcilik desteklenerek, yenilik ekosistemi güçlendirilecektir.

-Yeşil dönüşümün hızlandırılacak, yenilenebilir enerji kaynakları ve enerji verimliliği artırılabacaktır.

-KOBİ'ler başta olmak üzere firmaların dijital dönüşüme geçirilmesinin sağlanarak dijital dönüşüm desteklenecektir.

-Beşeri sermayenin kalitesinin artırılarak güçlendirilmesi ve sanayinin kaliteli insan gücü ihtiyacının karşılanması sağlanacaktır.

-Kamu altyapı yatırımları özel sektör yatırımlarının önünü açacak şekilde etkinleştirilecektir.

dedikten sonra;

Önümüzdeki 2025 ve 2027 yıllarını kapsayacak süre için büyüme hedeflerini, Temel Ekonomik büyüklükler tablosunda (Tablo 1.1) 2024 için %3,5, 2025 için %4.0, 2026 için %4,5, 2027 için %5.0 oranlarında tahmin etmiş, bir önceki OVP'ye göre 2024, 2025 ve 2026 yıllarında büyüme oranlarını 0.005 oranında düşürmüştür.

Dolar bazında Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) 2023 yılında 1 trilyon 130 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve 2024' te 1 trilyon 331 milyar dolar, 2025 yılında 1 trilyon 465 milyar dolar, 2026 yılında 1 trilyon 642 milyar dolar ve 2027 yılı için 1 trilyon 774 milyar dolar olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. 2023 te belirlenen 1,130 milyar dolarlık GSMH'yi tahmin edilen büyüme oranları ile çarptığımız zaman, önümüzdeki yıllar için öngörülen dolar bazında da büyüme rakamlarına ulaşamamaktadır. Bu TL bazında büyüme rakamları için de geçerlidir. Bunun, GSMH deflatörünün devreye sokularak, hedeflerin enflasyondan, parasal ve nominal etkilerden arındırılarak hesaplanmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Her ne kadar GSMH deflatörü devreye sokularak tahminler

belirlenmiş olsa bile 2024 yılı için 44 trilyon 218 milyar TL olarak tahmin edilen GSMH'nın, 2027 yılında %90'luk bir artışla 83 trilyon 132 milyar TL'ye ulaşacağını öngörülmesi, bazı kuşuklara yola açmakta ve büyümenin nerden nasıl güç alacağı sorusunu akla getirmektedir.

Türk ekonomisi yıllar itibariyle ortalama %5 ile %5,5 arasında bir büyüme sergilemektedir. 20. OVP Yapıcısı'nın 2023 ve 2027 dönemi için koyduğu ortalama %4'lük büyüme hedefi, programın amacında belirtilen dezenflasyonla mücadeleye yardımcı olabilir nitelikte görünmekle birlikte dolar ve TL bazında ki sayısal hedeflerin büyüklüğü, enflasyonla mücadele konusunda OVP inandırıcılığına ciddi gölge düşürmektedir.

2-İstihdam

OVP, yapıcı, dengeli ve istihdamı destekleyen bir büyüme tesisi ederken istihdamı ve beceri uyumunu artıracak işgücü piyasası reformlarının hayata geçirileceğini, yeni nesil çalışma biçimlerinin sektörel taleplere göre geliştirileceği ve esnek çalışma sistemlerinin oluşturulacağı, işgücüne katılımda güçlük yaşayan kesimlerin istihdamının sağlanacağı, beşeri sermayenin hayat boyu öğrenme çerçevesinde geliştirilerek beceri uyumunun yükseltileceği, iradi işsizliğin atıl işgücünün harekete geçirilerek azaltılacağını belirttikten sonra, 2025-27 dönemi için istihdam oranları söz konusu Tablo1.1'de şu şekilde sıralanmıştır. 2024 için %9,3, 2025 için %9,6, 2026 için %9,2 ve 2027 için %8,8. 2024'te 85,6 milyon kişi olarak öngörülen Türkiye nüfusunun 32,6 milyonunun çalıştığı kabul edilmiş ve 2027 için 86,6 milyona ulaşacak nüfusun 34.9 milyonun çalışabileceği tahmin edilmiştir.

2025 yılında işsizliğin, 2024 yılına göre 0.003 oranında artarak %9,6 ulaşacağı yoksulluğun artacağı, iyileşmenin ancak 2026 yılında gündeme geleceği, Programdan anlaşılmaktadır.

3-Fiyat İstikrarı

OVP yapıcı, Programda, 2024 yılı Haziran ayı itibariyle başlayan dezenflasyon sürecinin devamıyla enflasyon oranının Program döneminde tek haneli seviyelere indirilerek bu seviyelerde istikrar kazanması temel amaçtır, dedikten sonra fiyat istikrarını sağlamak için uygulanacak temel politika ve tedbirleri özetle şu şekilde açıklamıştır.

-Dezenflasyon sürecine uygun politika bileşeni içinde, enflasyon hedeflemesi uygulaması sürdürülecek, maliye ve para politikalarının birbirini desteklemesi sağlanacak ve dalgalı kur rejimi uygulamasına devam edilecektir.

-Yönetilen ve yönlendirilen fiyatlar, enflasyon tahmin (beklenen enflasyon) ve hedefleriyle uyumlu olacaktır, ücret-fiyat sarmalının önlenmesine yönelik asgari ücret artışları dezenflasyon süreciyle (beklenen enflasyona göre artış yapılacak) uyumlu olacaktır. Tarımsal ürün fiyatlaması geçmiş enflasyona göre değil, beklenen enflasyona göre yapılacaktır

-Arz yönlü politikalar çerçevesinde, başta tarım olmak üzere bütün sektörlerde üretim kapasitesinin artırılması ile enflasyonun arızı şoklara karşı duyarlılığı azaltılacak, tarım alanında arazinin sulama ve yağış imkanları da göz önüne alınarak tarım ürünlerinde hedef yeterlilik oranları belirlenecek, belirli ürünlerde "Ürün Stok Takip Sistemi" oluşturulacak ve tarımı desteklemek için tarıma destekler, üretimi artıracak şekilde önceden açıklanacak ve ödemeler zamanında yapılacaktır,

şeklinde sıraladıktan sonra;

Programda öngörülen enflasyon hedeflerini Tablo1.1'de, 2024 için %41,5, 2025 için %17,5, 2026 için %9,7 ve 2027 için %7.0 olarak öngörmüştür. 2024 hedefi bir önceki OVP tahmin edilenin %33 oranının aksine %41.5'a yükseltilmiştir. Bu yükseltme diğer tahminler için de bir güvensizlik oluşturmakta ve bu güvensizliği, büyüme rakamlarındaki aşırı yüksek öngörüler de desteklemektedir. Her ne olursa olsun nihayetinde 2027 için %7'lik bir enflasyon Türkiye için tahmin edilmektedir ki bu uluslararası tahmin kuruluşlarının geliştirmekte olan ekonomiler

için öngörülerini ile uyum sergilemektedir. Dolayısı ile 2027 için gelişmiş ekonomilerin kendileri için tahmin ettiği %1.7'lik enflasyon oranını yakalama şansımızın hiç mi hiç mümkün olmadığı da ortaya çıkmaktadır.

4-Ödemeler Dengesi

Program apıcı, Program döneminde cari işlemler açığının sürdürülebilir seviyelerde tutularak dış denge kaynaklı oluşabilecek risklerin azaltılması yoluyla dezenflasyon sürecine katkı sağlanmasının temel amaç olduğunu belirterek, Küresel ölçekte rekabet gücünün artırılması için ihracatta yeşil ve dijital dönüşümün sağlanacağı, dünya ticaretinden alınan payın yükseltilmesi için ihracatın geleneksel ürün pazar yapısının geliştirileceği ve yeni ürün yeni pazar çeşitliliğine odaklanılacağı, yüksek teknolojili ürünlerin yurt içinde üretilerek ve markalaşarak ihracatın artırılmasına çalışılacağı, bu amaca yönelik olarak mevcut ticaret antlaşmaları derinleştirilerek etkin ticaret diploması uygulanacağı, ihracatın finansmanın sağlanması için Eximbank'ın daha etkin hale getirileceği ve ithalata bağımlılığın azaltılması başta metro, tramvay ve hızlı tren gibi komplike araçların yerli üretiminin sağlanacağı, nükleer enerjinin elektrik portföyüne dahil edileceği, maden arama faaliyetlerinin mevzuatta kamu yararına faaliyet olarak tanımlanacağı, hizmet ihracatının geliştirileceği, OVP'de ifade edilerek, alınan bu tedbirler ile cari işlemler açığını dürüleceği beklentisi ortaya konmuştur.

Tablo1.1'de 2024 ile 2027 arası ihracat tahminleri 2024 için 264 milyar dolar, 2025 için 279 milyar dolar, 2026 için 296 milyar dolar, 2027 için 319 milyar dolar olarak ve ithalat hedefleri de sırasıyla, 2024 için 345 milyar dolar, 2025 için 369 milyar dolar, 2026 için 390 milyar dolar ve 2027 için 417,5 milyar dolar olarak öngörülmüştür. Görüldüğü üzere önümüzdeki dört yıllık dönemde sürekli dış ticaret açığı beklenmekte, bu açık turizm gelirlerine rağmen kompanse edilememekte ve cari açığa dönüşmektedir. 2024 için öngörülen

cari açık 22 milyar dolarken, bu açık 2025 yılında 28,6 milyar dolara ulaşmakta, 2026 yılında 25,6 milyar dolar 2027 yılında da 22,6 milyar dolar olarak gerçekleşmesi tahmin edilmektedir.

Anlaşıldığı gibi, OVP Yapıcısı önümüzdeki hiç bir dönemde, dış ticaret açığının ve cari açığın kapanmasını öngörmemekte, dış ticaret ve cari fazla ise hayal dahi edilmemektedir. Cari açığın nasıl finanse edileceği, sürdürülebilir olup olmadığı ile ekonomide yarattığı dışa bağımlılığın ve enflasyondaki olumsuz etkisinin nasıl giderileceğine dair ise OVP'de hiçbir ibare yer almamaktadır.

5-Finansal İstikrar

Program Yapıcı, 20. OVP'nin 50. sayfasında '' Sermaye piyasaları sadeleştirilerek finansmana erişimin kolaylaştırılması ve finansal sistemde tasarrufların artırılması, kaynak dağılımında etkinliğin sağlanması, yeşil ve dijital dönüşümün hızlandırılmasını destekleyici sürdürülebilir finansal araçlarla finansal istikrarın desteklenmesi amaçlanmaktadır'' dedikten sonra özet bir şekilde aşağıdaki gibi yapılacaklar açıklanmaktadır.

Finansal düzenlemelerin sadeleştirilmesine yönelik olarak;

-Kredi büyümesindeki aşırı artış ve daralmaları azaltmak için döngüsel sermaye tamponu düzenlemesi aktif olarak uygulanacaktır.

-Kur korumalı mevduat ile yabancı para mevduatın cazibesi azaltılacak Türk Lirası mevduatın artırılmasına ve mevduatta vadesinin uzatılmasına çalışılacaktır.

Seçici kredi uygulamasına yönelik olarak;

-Üretim kapasitesini artırmak amacıyla, sanayi sektöründe teknolojik yenileme ve sektörel hedefler gözetilerek reel sektörün krediye erişimi kolaylaştırılacaktır.

-İç talebi dengelemek, enflasyon beklentilerini çıpalamak ve cari açığı azaltmak amacıyla bireysel krediler ve hedefsiz ticari kredilerde miktarsal sıkılaştırma politikaları

uygulanacaktır.

-Sermaye piyasaları geliştirilerek reel şirketlerinin fonlama kompozisyonları çeşitlendirilecektir

-Uluslararası ilişkiler ve stratejik işbirliklerinin güçlendirilmesi ve İstanbul Finans Merkezi'nin öncü konuma gelmesi sağlanarak katılım finansın geliştirilmesi sağlanacaktır.

-Finansal teknolojilerin geliştirilmesine yönelik olarak, TCMB'nin dijital Türk Lirasının geliştirilmesine dair çalışmaları desteklenecektir.

-Tasarrufların artırılmasına yönelik olarak, finansal okuryazarlık geliştirilecek, uzun vadeli tasarrufların artırılmasına yönelik bireysel emeklilik ve otomatik katılım sistemi güçlendirilecektir.

Finansal istikrara yönelik olarak, finansmanın çeşitlendirilmesi, krediye ulaşımın firmalar için kolaylaştırılması ve tasarruflarda vadenin uzatılması vb diğer tedbirlerin içinde yalnızca tasarruflarda vadenin uzatılmaya çalışılması -onun da nasıl sağlanacağı belirtilmemiş- finansal istikrar ve kredi maliyetlerinin düşürülmesine yönelik ciddi bir tedbir olarak ortaya çıkmaktadır. Finansal istikrarda amaç, finansman maliyetlerinin kabul edilebilir, istikrarlı, öngörülebilir ve sürdürülebilir olmasının sağlanması olmalıdır. Belirtilen tedbirler ile dışsal şoklar da göz önüne alındığı zaman finansal istikrar için bahsedilen yapılacakların çok da yeterli olmayacağı görülebilmektedir.

6-Kamu Maliyesi

Program Yapıcı Merkezi Yönetim Bütçesi ile ilgili olarak aşağıdaki kısaltılmış Tablo1.6'yi Ek'e koymadan önce, yine aşağıda belirtilen açıklamayı yaparak, 20. OVP'nin Kamu Maliyesi açısından Merkezi Yönetim Bütçesine ve Kamu Genel Dengesine dair politik hedef ve öngörülerini açıklamıştır.

Tablo 1.6: Merkezi Yönetim Bütçesi

	2023	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
	(Milyar TL)				
Harcamalar	6.588,0	11.213,1	14.731,0	17.300,0	19.496,8
Faiz Hariç Harcamalar	5.913,4	9.915,4	12.781,0	15.017,7	16.977,9
Personel Giderleri	1.324,6	2.678,3	3.478,5	4.103,6	4.677,6
Sosyal Güvenlik Kur. Devlet Primi Gid.	185,8	332,7	432,2	530,9	605,4
Mal ve Hizmet Alımları	453,9	772,8	1.023,6	1.157,9	1.257,0
Cari Transferler	2.373,8	4.011,4	5.813,4	6.955,0	7.933,9
Sermaye Giderleri	544,0	1.092,6	1.102,6	1.312,5	1.496,4
Sermaye Transferleri	858,3	724,1	320,9	315,7	313,4
Borç Verme	173,0	303,4	306,1	305,1	314,5
Yedek Ödenekler	0,0	0,0	303,7	336,9	379,7
Faiz Giderleri	674,6	1.297,8	1.950,0	2.282,2	2.518,9
Gelirler	5.207,6	9.064,7	12.800,3	15.239,2	17.457,7
Genel Bütçe Vergi Gelirleri	4.501,1	7.605,5	11.138,8	13.197,5	15.046,9
Diğer Gelirler	706,5	1.459,2	1.661,6	2.041,7	2.410,8
Bütçe Dengesi	-1.380,4	-2.148,5	-1.930,7	-2.060,7	-2.039,1
Faiz Dışı Denge	-705,8	-850,7	19,3	221,5	479,8
Program Tanımlı Harcamalar	5.913,4	9.915,3	12.781,0	15.017,7	16.977,8
Program Tanımlı Gelirler	4.959,4	8.670,3	12.487,0	14.929,3	17.069,0
Program Tanımlı Denge	-954,0	-1.245,1	-294,0	-88,4	91,1
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				

''Program döneminde başta deprem kaynaklı harcamalar olmak üzere gerekli ihtiyaçlar karşılanırken mali disiplinin ekonomide güven ve istikrarı artıran bir çıpa olarak korunması ve güçlendirilmesi için tüm adımlar kararlılıkla atılacaktır'' notunu düştükten sonra OVP Yapıcısı aşağıdaki tedbirlerin ve uygulamaların hayata geçirileceğini,

- Afetlere dirençli yapının finansmanın, afet öncelikli yöreler gözetilerek sağlanacağını,
- Vergilemede adalet ve etkinliğin hayata geçirileceğini,
- Denetimlerde etkinlik sağlanarak kayıt dışılıkla mücadele edileceğini,
- KİT yönetim reformlarının hayata geçirileceğini,
- Sosyal güvenlik sisteminin mali sürdürülebilirliğinin sağlanacağını.

belirtmiş; ve Kamu Maliyesi açısından yol haritasını ve üç yıllık sürecin nasıl işleyeceğini ana hatları ile ortaya koymuştur.

Kamu maliyesi açısından 20. OVP'yi irdelerken yukarıdaki Tablo1.6'da yıllar itibariyle gösterilen Bütçe Dengesinin (Bütçe açığının) 2024 yılında 2,14 trilyon TL olarak gerçekleşeceği belirtilirken, bu açığın 2025 yılında 1.93 trilyon TL'ye düşeceği öngörülmektedir. Bütçenin 2026 yılında 2.06 trilyon TL ve 2027 yılında 2.03 TL açık vermesi tahmin edilmektedir. Bütçe açıklarında olağanüstü bir büyümenin öngörülmemesi ve mali disiplin ile bu seviyelerde tutulabileceğinin programlanmasıyla, enflasyonda umulan ve tasarlanan oranlara ulaşılabileceği düşünülebilir. Ancak, her halükârda bütçe açıklarının enflasyonu yaratıcı boyutu olacaktır.

Merkezi Yönetim Bütçesinde 2024 yılındaki 11,2 trilyon olan harcama tutarınının, 2025 yılında 14,73 trilyon TL'ye, 2026 yılında 17,3 trilyon TL'ye ve 2027 yılında 19,4 trilyon TL'ye yükseleceği, gelirlerin ise 2024 yılında 9,06 trilyon TL, 2025 yılında 12,8 trilyon TL, 2026 yılında 15,2 trilyon TL ve 2027 yılında da 17,4 trilyon TL olarak gerçekleşeceği öngörülmüştür.

20. OVP mali politikalar açısından gerçekleştirilebilmesi halinde enflasyonu düşürmede etkili olacak en önemli yönü, oransal olarak yıllar itibariyle gelirlerdeki artışın harcamalardaki artıştan fazla olmasıdır. OVP'de 2025 yılında gelir artışı %41 olarak öngörülürken harcamalardaki artış %30'da kalmaktadır, 2026 yılında gelirler %18,7 artarken giderler %17,3 oranında ve nihayetinde 2027 yılı için gelir artışı oranı %14,5, gider artışı ise %12,6 olarak tahmin edilmiştir. Eğer programlanan ve tasarlanan gelir gider artış oranları sağlanabilir ise bunun enflasyonu dizginlemede olumlu katkısı olabileceğini söyleyebiliriz.

20. OVP'de dikkat çekici bir harcama unsuru da, personel giderlerinin %50'si kadar ortaya çıkan ve böyle süreceği tahmin edilen faiz giderleridir. 2024'te 1,29 trilyon TL ile GSMH'nın %2,9'una tekabül eden faiz giderlerinin 2027 yılında 2.04 trilyon TL ile GSMH'nın %3'ü oranında gerçekleşeceği

tahmin edilmektedir. Gelişmiş ekonomiler için makul sayılabilecek Faiz Gideri/GSMH oranınının %'3'lerde seyretmesi, gelişmekte olan ve yatırım için finansmana ihtiyaç duyan bir ülke için yüksek bir oran arz etmekte; yatırıma gitmesi gereken tasarrufların faiz ödemelerine tahsis edildiğini göstermektedir.

20. OVP'ın Küresel Makroekonomik Oransal Değişimlerle Kısa Bir Karşılaştırılması

Tablo 1: Küresel Ekonomik Görünüm (Yüzde Değişme)

	2022	2023	2024T	2025T
Küresel Hâsıla	3,5	3,3	3,2	3,3
Gelişmiş Ekonomiler	2,6	1,7	1,7	1,8
ABD	1,9	2,5	2,6	1,9
Avro Bölgesi	3,4	0,5	0,9	1,5
Almanya	1,8	-0,2	0,2	1,3
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	2,7	1,8	2,0	2,2
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	4,1	4,4	4,3	4,3
Yükselen ve Gelişmekte Olan Asya	4,4	5,7	5,4	5,1
Çin	3,0	5,2	5,0	4,5
Yükselen ve Gelişmekte Olan Avrupa	1,2	3,2	3,2	2,6
Orta Doğu ve Orta Asya	5,4	2,0	2,4	4,0
Sahra-Altı Afrika	4,0	3,4	3,7	4,1
Dünya Ticaret Hacmi (Mal ve Hizmetler)	5,6	0,8	3,1	3,4
Gelişmiş Ekonomiler	6,2	0,1	2,5	2,8
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	4,5	2,0	4,2	4,5
Emtia Fiyatları				
Petrol	39,2	-16,4	0,8	-6,0
Yakıt Dışı (Dünya Emtia İthalat Ağırlıklarına Göre Ort.)	7,9	-5,7	5,0	1,6
Tüketici Fiyatları	8,7	6,7	5,9	4,4
Gelişmiş Ekonomiler	7,3	4,6	2,7	2,1
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	9,8	8,3	8,2	6,0

Kaynak: IMF Küresel Ekonomik Görünüm (Temmuz 2024), T: Tahmin

IMF 2024 verilerinden alınan tabloda, IMF tarafından "Küresel Hasıla"da 2023, 2024 ve 2025 yılları için sırası ile %3,3, %3.2 ve %3,3 oranında bir ekonomik büyüme öngörülürken, bu büyüme oranları gelişmiş ekonomiler için yine yıllar itibariyle %1,7, %1,7 ve % 1,8 olarak tahmin edilmektedir. Yine IMF tarafından bizi yakından ilgilendiren yükselen ve gelişmekte olan ekonomiler için büyüme oranları 2023, 2024 ve 2025 yılları için %4,4, % 4,3 ve %4,3 olarak tahmin edilmekte ve belirlenmektedir.

Bizi daha da yakından ilgilendiren "Yükselen ve Gelişmekte Olan Asya Ekonomileri"ne dair yine IMF tarafından 2023, 2024 ve 2025 yılları için %5,7, %5,4, %5,1 oranında büyüme öngörülmektedir ve bu OVP yapıcısı tarafından Programda tablolandırılmıştır. Aynı dönemde Türkiye ekonomisinin sırasıyla %5,1. %3,5 ve %4.0 oranında büyümesi öngörülmektedir. Her üç dönemde küresel ekonominin büyümesinden fazla büyüyen Türk ekonomisi, maalesef kendisine rakip olacak Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler ve

Yükselen Asya Ekonomileri karşısında daha düşük büyüme oranları sergileyerek rekabette geri kalacağını sinyallerini açıkça vermektedir.

Büyümede, 2023, 2024 ve 2025 yıllarında Gelişen ve Yükselen Asya Ekonomileri arasında bir geriye düşme süreci yaşanacağını gösteren OVP, tüketici fiyatları konusunda da pek iyi bir performans sergileyemeyeceğimizi ortaya koymaktadır. Gelişmiş ekonomilerde 2023, 2024 ve 2025 yılları için sırasıyla %4,6, %2,7 ve %2,1 olan tüketici fiyat artışları, Yükselen ve Gelişmekte olan Ekonomilere dair aynı yıllar için %8,3, %8,2 ve %6.0 oranlarında gerçekleşmektedir. Aynı yıllar için Tüketici Fiyat artışları Türkiye’de %64,8, %41,5 ve %17,5 oranında gerçekleştiği ve gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

OVP gerçekleşme ve öngörülerini ile IMF’nin Küresel Ekonomiye dair verilerini karşılaştırdığımız zaman açıkça görüyoruz ki gelişmiş ekonomiler ile aramızdaki mesafeyi kapatamadığımız gibi içerisinde bulunduğumuz Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler kategorisinde de maalesef gerilere düşmekteyiz.